

ZRINYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM
Doktori Tanácsa

Dr. Vörös Tibor

Törökország helye, szerepe a fekete tengeri térség stabilitásában, különös tekintettel a török hadsereg szerepére az ország életében

Című doktori (PhD) értekezés szerzői ismertetése

2006

**ZRINYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM
Doktori Tanácsa**

Dr. Vörös Tibor

Törökország helye, szerepe a fekete tengeri térség stabilitásában, különös tekintettel a török hadsereg szerepére az ország életében

Című doktori (PhD) értekezés szerzői ismertetése

(TÉZISFÜZET)

Tudományos témavezető:
Prof. Dr. Nógrádi György egyetemi tanár
tanszékvezető

2006

A témaválasztás indoklása, a tudományos probléma megfogalmazása

1. A vizsgálat előzményei, indokoltsága

2004 májusában hazánkkal együtt tíz állam csatlakozott az Európai Unióhoz. A csatlakozó államok zöme egyben a NATO-nak is tagja. S még az évtized folyamán ugyancsak csatlakozik az újonnan NATO-taggá vált Románia, illetve Bulgária is, - ezzel úgy tűnik, kezdenek kialakulni az új évezredre jellemző új geopolitikai elrendeződés körvonalai. Itt szándékosan nem alkalmazzuk az Európa kifejezést, hiszen már most látható, hogy a hagyományos „Európai” vagy „Ázsiai” kategorizálás nem alkalmas az újonnan alakuló erőcentrumok jellemzésére. Legjobb példa erre éppen Oroszország, amelyet részben földrajzi értelemben, de leginkább kultúrája, hagyományai és főleg gazdasági, politikai és társadalmi aspirációi alapján elsősorban európaiként jellemeznének, - mégis belátható időn belül nem fog e csoportosuláshoz csatlakozni, - viszont valószínűleg meghatározó szerepe lesz századunk Ázsiában kibontakozó eseményeinek alakulásában.¹

Az elmúlt másfél évtizedben a politikatudomány lázasan vizsgálta a Szovjetunió implóziója következtében kialakult, kialakuló új nemzetközi hatalmi, biztonságpolitikai rendszert.² Hazánkban is, mint mindenütt a világon sokoldalúan elemezték a bipoláris világrend megszűntének következményeit, - illetve az USA-nak mint egyedüli szuperhatalomnak a felemelkedését. S mivel a Bush adminisztráció a történelmi pillanat adta lehetőség kiaknázásához rendkívül agresszív módon fogott hozzá, - Európa folyamatosan és döbbenetesen Amerikára figyel. Mindezek következtében a látszat az, mintha csak e történések lennének lényegesek, a világ csak az USA viszonylatában lenne fontos.

Ez azonban koránt sincs így. Amerikai adminisztrációk jönnek és mennek, koncepcióik gyorsan változhatnak.

Egy olyan országnak, mint hazánk azonban a mindenkori hegemonhoz való illeszkedés mellett, - legalább ilyen fontos, hogy a környezetében lejátszódó, hosszú távú világpolitikai, geopolitikai trendek alakulását is folyamatosan figyelemmel kísérje, megértse, elemezze.

A Fekete-tenger vidékével kapcsolatban, amely földrajzilag igen közel van hazánkhoz, szinte minden olyan nemzetközi problémát megtalálhatunk, ami megalapozhatja azokat a konfliktus-forgatókönyveket, melyek szerint az a Szovjetunió utáni csipkerózsika álmából felriadva a problémák tengere lett.³ A fekete-tengeri országok politikai, gazdasági, sőt identitásbeli útkeresésében egyre fontosabb szerepet játszik Törökország, amely eddig az egyetlen NATO-országként a nyugati (és amerikai) érdekek őre volt a régióban. Most az új, Szovjetunió utáni helyzetben amellet, hogy változatlanul, lázas igyekezettel követi az eddigi legfontosabb célját, - tehát azt, hogy EU-taggá válás révén a teljes európai ország státusát elérje, - hirtelen teljesen új lehetőségeket lát maga előtt, melyek révén a térség meghatározó hatalmává válhatna, mind gazdasági, mind politikai, szempontból.⁴ Fontos itt emlékeztetni arra, hogy katonai szempontból már de facto létezik ez a meghatározó szerep, hiszen hadserege már most a legnagyobb nem-amerikai haderő Európában, míg a lakosság jelen növekedési trendjét alapul véve, mintegy tíz év múlva az EU legnépesebb országa lehet. Persze, csak ha létrejön a hön óhajtott tagság.

¹ Oroszország és Európa. Orosz geopolitikai szöveggyűjtemény (szerk.: Ljubov Siselin és Gazdag Ferenc), Zrinyi Kiadó, Budapest, 2004

² P. Goble: The end of the Former Soviet Union, RFE/RL, 1998. szeptember 21.

³ Molnár Andrea: Törökország a megváltozott biztonsági környezetben, Új Honvédségi Szemle, 1998/3.

⁴ Özal Turgut: Turkey in Europe & Europe in Turkey, book, 1993-2005., John Mark Ockerbloom

Az anyag lezárásakor időre különösen felerősödött a török tagsággal kapcsolatos vita, hiszen a folyamat meghatározó szakaszába érkezett a tekintetben, hogy oly sok évi halogatás után dönteni kellett végül, hogy Törökország megkezdheti-e a csatlakozási tárgyalásokat, amelyek, - ha egy hosszú folyamat után, de - elvezetnek a teljes jogú tagsághoz. Vagy meg tudja, (meg meri-e) Európa tagadni amit megígért, s amit török részről úgy éreznek, kiérdemeltek.⁵

2. A tudományos probléma megfogalmazása

Egy-egy válság „kezelése” részünkről akkor és attól lehet viszonylag eredményes, ha ilyenek esetleges bekövetkezésére felkészülünk, és számba vesszük az arra való reagálás leghatékonyabb módszereit és formáit.

A délszláv válság és általában a balkáni probléma összefüggéseit, tanulságait, illetve a Balkán jövőjére vonatkozó hipotéziseket illetően szinte áttekinthetetlenül gazdag hazai és nemzetközi irodalom áll a kutatók illetve a gyakorlati szakemberek rendelkezésére. Ugyanakkor az általunk vizsgált régió – melynek egyébként több országa fontos szereplője a balkáni eseményeknek is, - nos, addig a balkánit részben átfedő, részben azzal szomszédos terület jelenére, jövőjére, a lehetséges scénáriók - illetve ezek hazánkra gyakorolt esetleges hatásait tekintve, viszonylag igen kisszámú vizsgálat, elemzés született, s zömükben azok sem hazai szerzők tollából.

Ezért a dolgozat szigorú terjedelmi korlátai miatt, nem térek ki a témával vitathatatlanul szorosán összefüggő, de máshol igen széles körben és sokoldalúan tárgyalt Balkán-problematikára. Fontosabbnak éreztem, hogy az adott terjedelem keretei között a kevesebb figyelmet kapó, de véleményem szerint legalább ilyen fontos török kérdésre koncentráljak.

Hiszem, hogy a politológiai kutatások e „periféria területnek” számító országairól időszerű egy olyan **elemzés** elkészítése, amely egyrészt számba veszi jelen helyzetük, fejlődésük, társadalmi problémáik és külkapcsolataik helyzetét, ellentmondásait. – **Amelyik megkísérli felvázolni a lehetséges fejlődési utakat, bemutatja a veszélyforrásokat, illetve kitér arra is, hogy a regionális és szub-regionális együttműködés mennyiben lehet az eszköze a veszélyforrások csökkentésének, és mennyiben lehet serkentője a részes államok közötti hatékony, közös fejlesztéseknek.**

Mivel azonban az egész térség helyzetének alakulásában meghatározó jelentőségű az, hogy Törökország milyen utat választ a maga számára, illetve, hogy ennek folyományaként milyen irányban befolyásolja majd az egész régió helyzetének alakulását, ezért vizsgálatunk központjában a török társadalmi, gazdasági, politikai folyamatoknak a megértése kell, hogy álljon. Mindezt pedig egy olyan történelmi pillanatban amikor Törökország és a török társadalom alapvető változásokon megy át. E változások olyan nagy horderejűek, hogy eredményükként - szerencsés esetben - egy egészen új Törökország jöhet létre, amely regionális befolyását nagyjából az európai érdekek mentén gyakorolná. Jelenleg azonban komoly eshetőségét láthatjuk egyéb forgatókönyveknek is, melyek szerint a tágabb

⁵Frits Bolkenstein a brüsszeli bizottság holland tagja a felerősödött iszlám- (és török) ellenesség jeleként odáig elment, hogy azt állította, hogy Ankara felvétele hiábavalóvá tenné Bécs 1683-as felszabadítását. Ld. Napi VG. 2004.09.09.

értelemben vett fekete-tengeri régió a huszonegyedik század meghatározó veszélygócává válhat.⁶

Ezért **indokoltnak, és aktuálisnak** tartottam egy olyan vizsgálat elvégzését, amely segíthet **megértenünk** azokat az **erőket és mozgató rugókat** melyek Törökország, illetve a régió helyzetét, jelenét és jövőjét befolyásolják, alakítják. Természetesen a fekete-tengeri régió országainak történelmi léptékű átalakulása nem csupán Törökország viszonylatában értelmezendő, ezen országok társadalmi-politikai folyamatainak szoros interdependenciáján túl meghatározó az a kibontakozó sokszereplős nagyhatalmi játszma, melyben a legfontosabb szerepeket az USA, Oroszország, Kína, illetve az EU játsszák, míg Törökország, Ukrajna, vagy Irán, illetve egyéb érdekelt országok, csak valamelyik főszeplőhöz csatlakozva érvényesíthetik majd érdekeiket.⁷ De számunkra Törökország azért a legfontosabb, mert az EU-tagságra aspiráló törökök képviselhetnék a régióban leginkább az európai és ezen belül a magyar érdekeket is.

Visszatérve tehát az alapgondolathoz; *a huszonegyedik században, Törökország szerepe meghatározóan fontos lesz biztonságpolitikai szempontból egész Európa, s ezen belül hazánk szempontjából.*

Ezért fontosnak érezzük **feltérképezni és elemezni** a Törökországban lezajló társadalmi, politikai, gazdasági változásokat, illetve a hadsereg sajátos szerepének **vizsgálatát** e folyamatokban.

Törökország esetében fontos **megértenünk** azt az igen sajátos és egyedi folyamatot, amely a bukott Ottomán birodalomból modern világi államot hozott létre, és amelyben a hadsereg olyan különös módon vesz részt a társadalom életében, mint sehol máshol a világon. Ezért a hadsereg társadalom-szervező, társadalom-alakító szerepét külön is vizsgálnunk kell, hiszen az e viszonyokban jelenleg zajló alapvető változások, magában a társadalmi rendben is változásokat eredményeznek.

E vizsgálódások legnagyobb veszélye tudományos szempontból e **folyamatok zömének jelen idejűségében** rejlik. Minden tudomány előszeretettel vizsgál már lezáródott, befejeződött folyamatokat. A társadalomtudományokban azonban időnként **vállalni kell a jelen idejű folyamatok elemzéséből fakadó veszélyeket is**, éppen e kutatások sürgető fontossága érdekében. Hiszen a tudomány legfőbb feladata nem elsősorban, vagy csupán a múlt eseményeinek fontos feltárása, hanem legalább ilyen fontos, hogy a jelen, sőt jövő nagy kérdéseiben segítsen eligazodni, azokhoz adjon alternatívákat.

3. Hipotézisek

1. A török hadsereg sajátos történelem és társadalom alakító szerepe egy bizonyos történelmi-politikai, illetve társadalmi, külső és belső feltételrendszerhez kötött volt. Így a török hadsereg sajátos társadalom-szervező- vezető szerepe Törökország elmúlt nyolcvan éves történelmében, olyan **egyszeri és megismételhetetlen eseménysor**, amely sem nem szolgálhat mintául más államok

⁶ Tocci Natalie: 21st Century Kernalism, Brussels, 2001., Centre for EU Political Studies

⁷ Shaffer Brenda: It's not about ancient hatreds, it's about current policies: Islam and stability in the Caucasus, CEPS (Centre for EU Studies), 2005/1., Harvard University

számára, - illetve, ami ennél fontosabb, valószínű, hogy a feltételrendszer alapvető megváltozása következtében, maga is alapvetően megváltozik.

2. Az a körülmény, hogy a majdani EU-csatlakozást ma mindennél fontosabbnak tartó Törökországban nyolcvan év után az indirekt, de lényegében katonai vezetés gyors ütemben adja át helyét a demokratikus erőknek, paradox módon ***nem csak a demokrácia erősödését eredményezi/ eredményezheti, hanem azt is, hogy a hadsereg által eddig is csak tűzzel-vassal visszaszorított olyan erők is előretörhetnek, mint az iszlám fundamentalizmus, a pán-török aspirációk, illetve a kurd függetlenségi törekvések.***

3. Az ország az EU-csatlakozás megkövetelte demokratikus átalakítása egy ilyen negatív forgatókönyv bekövetkezése esetén azt eredményezhetné, hogy az amúgy is a világ három jelenlegi legfontosabb veszély-gócának ütközőpontjában lévő Törökország az eddigiektől eltérően e veszélyeket ***nem tompítaná, hanem*** az eseményekben vélt, vagy valós érdekeinek megfelelően részt vállalva ***felerősíténé ezeket a veszélyeket.*** Az is nyilvánvaló persze, hogy mindez nem jelentheti azt, hogy a török társadalom régóta esedékes demokratizálódásának elmaradásával, elhalasztásával kellene feloldani ezeket az ellentmondásokat.

4. Mivel pedig az általunk vizsgált fekete-tengeri régió egészére az óriási elfojtott feszültségek, nyílt vagy állandóan kitörni készülő ellenségeskedések, illetve az a jellemző, hogy az ellentétek jelentős részének szinte megoldhatatlannak tűnik a politikai rendezése, könnyen belátható, hogy ***a régió minden bizonnyal a XXI. század egyik fő veszélyzónája marad,*** sőt az olajtermelés súlypontjának két-három évtizeden belüli ide történő áttolódásával ez még fokozódhat is. Ez közvetlen veszélyt jelenthet egész Európa, az EU, illetve hazánk számára is. Ezért a törökországi, illetve ***a Fekete- és Caspi-tenger-i folyamatokat egyre intenzívebben kell figyelemmel követnünk saját biztonságunk érdekében is.***⁸

A vizsgálat módszere

Bár az **empirikus vizsgálatok** minden kutatás meghatározó elemét kell, hogy képezzék, a politológia specifikus jellege azonban szükségessé teszi, hogy egy-egy kérdést több módszerrel, - **történeti, levéltári,** illetve **sajtó-elemzési** módszerekkel is megvizsgáljunk, s kapott következtetéseinket szintetizálva is megfogalmazzuk.

Ezen túlmenően munkámban továbbra is felhasználok a különböző politológia, biztonságpolitikai **nemzetközi konferenciákon** megnyilvánuló, vagy azokból leszűrhető következtetéseket, illetve ahol lehet **személyes konzultációkat** is folytatok nemcsak a rokon témákkal foglalkozó külföldi szakértőkkel, de a résztvevő török, illetve EU-országbeli képviselőkkel is.

A napi hírek, az írott és elektronikus sajtó esetében különösen fontos a **forráskritika**, hiszen az államok közötti kapcsolatokról szóló szinte bármilyen anyagra döntő hatással bír az anyag szerzőjének nézet- és érdekrendszere.

⁸ Enöglü Haluk, Security Problems of Turkey, BKÁE Védelemgazdasági Tanszék, Szakdolgozat, 2000.

Ugyanakkor a feldolgozott téma rendkívül komplex volta, illetve a rendelkezésre álló területi korlátok miatt több, jelentős **korlátozást** is be kellett vezetnem a vizsgált és tárgyalt területeket illetően. Ezek közül legfontosabbak, hogy nem vizsgálom a Balkánnal kapcsolatos eseménytörténetet, illetve összefüggéseket. Ezt az indokolja, hogy a Balkán problematikájáról az utóbbi évtizedben könyvtárnyi anyag készült, annak szinte minden aspektusát igen részletesen feldolgozva. Magam viszont ennek az anyagnak a keretein belül még érinteni is alig tudnám akár csak a legfontosabb összefüggéseket. Ugyanebből az okból mondtam le arról, hogy a török gazdaság, és gazdaságpolitika összefüggéseit bevonjam a vizsgálatba. Az ugyanis önmagában is elég lenne egy nagyobb szabású értekezéshez vagy könyvhöz. Kár, mert ezek is csábítóan izgalmas témák lennének a kutató számára. Azonban itt és most nyilvánvaló volt, hogy a török hadsereg és a török politika sajátos viszonyának elemzése mellett ezekre nem kerülhetett sor.

Feltétlenül szükségesnek éreztem ugyanakkor, hogy a török-európai kapcsolatok egyik kimondva-kimondatlanul legérzékenyebb kérdésével, **az iszlám problematikájával** külön is foglalkozzak.

Az elvégzett vizsgálatok összefoglaló leírása

Az értekezést **hat** fejezetre osztottam:

Az **első fejezetben** a vizsgálat célja, módszerei, korlátai mellett ismertetem munkahipotéziseimet. Itt térek ki az iszlám sajátos szerepére, valamint az iszlámon belüli eltérésekre, melyek eredményeképpen szinte országonként eltérő sajátosságokkal találkozunk. Ez azért alapvető fontosságú mert a törökországi iszlám is eltér minden egyébtől, sőt mondhatjuk, hogy éppen ez az eltérés adja az alapját a teljesen specifikus török viszonyoknak, valamint a hadsereg és a társadalom sajátos kapcsolatának is.

Ugyancsak itt az általános összefüggések címszó alatt igyekszem elhelyezni a gyorsan fejlődő, változó Törökországot, amely a Szovjetunió felbomlása utáni időszakban, a számára körös-körül teljesen megváltozott nemzetközi környezetben keresi saját helyét, jövőbeli útját.

A **második fejezetben** tárgyalom a **hadsereg szerepét török társadalomban**. Ez egy teljesen egyedi sajátos szerep. A sajátos történelmi körülmények folytán a hadsereg nemcsak védelmezője, de megteremtője a modern Törökországnak, majd fenntartójává, irányítójává, politikai és morális vezetőjévé válik az országnak. Mindez azonban nem a latin-amerikai katonai diktatúrákhoz hasonlóan történik, hanem teljesen sajátos módon a hadsereg a korrump politikusi réteggel szemben a demokrácia helyreállítójaként lép fel időről időre. Mindebben persze meghatározó a legendás Kemal Atatürk, illetve az általa létrehozott kemalizmus, amely a modern török lét alapvető és megkérdőjelezhetetlen nézet-rendszerévé vált. Ezek tették az elmúlt nyolcvan évben Törökországot elmaradt feudális országból, modern demokratikus országgá. Most azonban az új kihívások mindent megkérdőjeleznek.

A **harmadik fejezetben** a Törökország **geopolitikai helyzetéből** **akadó összefüggéseket** veszem számba. Törökország önnön helyzetét úgy látja, hogy a világ jelenlegi 3 fő veszélyzónájának ütközési pontjában helyezkedik el, s szinte valamennyi fontosabb nemzetközi krízis a határai mellett vagy közelében zajlik. Igyekszem feltárni és megértetni azokat a rendkívül összetett és interdependens összefüggéseket, melyek következménye a sok, látszatra feloldhatatlan politikai, társadalmi, etnikai ellentét. Ezek az ellentétek nemcsak a regionális hatalmakat állítják szembe egymással, de nyersanyag és egyéb globális érdekellentétek feszülnek a nagyhatalmak között is. S ha ezek talán

pillanatnyilag nem is túl látványosak, várható, hogy intenzitásuk gyorsan fog együtt növekedni a régiónak a világ energiaellátásában betöltött szerepével, fontosságával.

Az Egyesült Államokkal fenntartott kapcsolatok mindig is megkülönböztetett fontosságúak voltak a török politika illetve biztonságpolitika szempontjából. Így e kérdések, valamint a Közel-kelettel összefüggő probléma-komplexumra külön is kitértem a vizsgálatok során.

A negyedik fejetben Törökország Európához fűződő kapcsolatrendszerét tárgyalom. Törökország hatalmas igyekezete az Európai Unióhoz való csatlakozásra, a kérdést széles körben, szenvedélyesen, szélsőséges érvektől sem mentesen vitatottá teszi.

Egyáltalán európai ország-e Törökország? Mi lesz (lenne) csatlakozásuk következménye? Európa előzőnlése az iszlám által? Vagy fogjuk fel egyfajta szükséges rossznak amit el kell fogadnunk biztonságpolitikai, gazdasági, demográfiai stb. okokból? Vagy olyan szükségszerű fejlődési folyamat, amely - ha új játékszabályok közepette, - de előnyt jelent minden résztvevő számára?

Mit tesz (tett) Törökország azért, hogy Európaivá (Európa számára elfogadható(bbá) váljon? Nem kevesebbet mint teljes alkotmányos rendjének gyökeres átalakítását, eddigi társadalmi berendezkedésének alapvető reformját. Ráadásul mindezt szinte rohamtempóban, azért, hogy az EU szkeptikusait meg tudja győzni.

Az első kérdőjelek már látszanak:Törökországnak akkor kell széleskörű demokratizálódási szabályokat hoznia, illetve az emberi jogokat eddig soha nem látott mértékben kibővítenie, amikor ezeket a terrorizmus elleni harc jegyében világszerte éppen korlátozzák.

Az ötödik fejezetben a társadalmat eddig meghatározó hadsereg helyzetének szerepének alapvető megváltozására térek ki.

Láthattuk, hogy a hadsereg egészen különleges szerepet játszott Törökország történetének legutolsó nyolcvan évében. Nem csupán a sikeresen megvívott nemzeti felszabadító háború erősíti meg társadalmi elfogadottságát, de lényegében a hadsereg előbb eszköze a társadalom Kemál Atatürk vezette teljes átformálásának, majd halála után reformjainak őrzője, továbbvivője is. Sajátos módon, így a külső veszélyekkel szembeni védelem tradicionális feladata mellett, magára vállalta a társadalmi rend kemáli elveknek megfelelő megtartását, védelmét is. Míg azonban a társadalmi rend öreként való fellépés a hadseregek részéről általában katonai diktatúrákhoz szokott vezetni, Törökországban ez nem, vagy legalábbis nem így következett be.

Ma az EU-nak való megfelelés igénye, de a demokratikus változások iránti egyre erősödő belső nyomás következtében is kibontakozott „törvénykezési láz” összességében, alapjaiban változtatta meg a török politikai és társadalmi rendszer kereteit. Lépésről-lépésre számolták fel a hadsereg privilégiumait, illetve eszközeit a társadalom teljes ellenőrzésére, irányítására. E vitatahatatlanul pozitív fejlemények mellett azonban nem felejtkezhetünk meg az ország biztonságpolitikai helyzetéről, amelyben egy erős hadsereg alapvetően fontos az ország biztonsága szempontjából.

Ezért összefoglalom a hadsereg megújításának legfontosabb elemeit, illetve sorra veszem mindazokat a külső és belső fenyegetéseket melyekkel a hadseregnek szembe kell néznie.

6.Összefoglalás: Törökország stratégiai jövője európai nézőpontból, illetve a török hadsereg szerepe e jövőképben

Itt visszatértem a munka kezdetén kitűzött munka hipotézisekhez ellenőrizve, hogy az elvégzett elemzések mit igazoltak, mit nem. Ugyancsak itt fogalmazom meg, hogy a munka **gyakorlati eredményei** mellett mit tekintek **új tudományos eredménynek**. Ezek legkonkrétabban a majdani török **csatlakozás lehetséges variációit**, illetve ezek következményeit taglaló részben fogalmazódnak meg

A munka gyakorlati eredményei

Ezért vélem úgy, hogy e munka legfontosabb gyakorlati eredménye az a felismerés kell legyen, hogy Törökország, illetve a fekete-tengeri régió politikai esemény-története meghatározó jelentőségű lesz a következő tizenöt-húsz év során. Mind politikai és világnézeti, mind biztonságpolitikai, gazdaság-és energiapolitikai, szempontból, hatalmas, ellentétes érdekek, ideológiák, kultúrák állnak szembe, sőt feszülnek itt egymásnak. Ezek felismerése, a bonyolult összefüggések alapjainak megértése, folyamatos figyelemmel kísérése, illetve lehetőség szerint, érdekeinknek megfelelő befolyásolása redkivüli fontosságú hazánk számára, biztonságunk és egész jövőnk befolyásolása szempontjából.

Új tudományos eredmények

Legfontosabbnak azt érzem, hogy talán sikerült bemutatnom, hogy Törökország EU-csatlakozásával kapcsolatban nem azok a legfontosabb problémák, melyek manapság a sajtót, de részben a szakirodalmat is foglalkoztatják, azaz hogy hogyan lesz/lenne képes Európa befogadni a török vendégmunkások újabb rohamát, vagy hogy a majdan közel százmilliós Törökország csatlakozásával Európa el-izlámosodna.

A rideg valóság ehelyett az, hogy egy új nagyhatalmi játszma körvonalai bontakoznak ki a régióban. Valószínűnek látszik, hogy valamikor századunk huszas-harmincas éveinek környékén a régió energiakincsei miatt, a térség az akkori nagyhatalmak vetélkedésének tárgya lesz.

E folyamatok, illetve a következő tíz év tárgyalásai az EU és Törökország között még természetesen számos új elemet hozhat be a képbe. Ma még természetesen nem lehet megmondani, hogy a majdani török csatlakozás idején mik lesznek a meghatározó szempontok, s végül melyik csatlakozási variáns valósul meg.

A magam hozzájárulása annyi, hogy megpróbáltam néhány lehetséges variációt és ezek következményeit bemutatni. Ezek alapján a saját véleményem és meggyőződése az, hogy mind Európa (s ezen belül hazánk) mind Törökország számára az optimális megoldás a teljesjogú csatlakozás lenne, utóbbi minnél tökéletesebb integrációjával a majdani európai együttműködési rendszerbe.

